

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAMBO YA
NJE, ULINZI NA USALAMA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU
YA WIZARA YA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA AFRIKA
MASHARIKI (FUNGU 34) KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023 PAMOJA
NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO KWA
MWAKA WA FEDHA 2023/2024**

[Imetolewa chini ya Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge,

Toleo la Februari, 2023]

30 MEI, 2023

YALIYOMO

SURA YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
SURA YA PILI	4
2.0 MATOKEO YA UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO	4
2.1 Muhtasari wa Maelezo kuhusu Miradi ya Maendeleo iliyokaguliwa.....	4
2.1.1 Mradi wa Ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu-Arusha	5
2.2 Matokeo ya Ukaguzi.....	5
2.3 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023;	5
SURA YA TATU	7
3.0 MAPITIO YA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	7
3.1 Uzingatiaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati;.....	7
3.2 Uchambuzi wa Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023	8
3.2.1 Ukusanyaji wa Maduhuli.....	8
3.2.2 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina	10
3.3 Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara	12
SURA YA NNE.....	14
4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO NA BAJETI YA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024.....	14

4.1 Uchambuzi wa Malengo ya Bajeti.....	14
4.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato	14
4.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi.....	15
SURA YA TANO	19
5.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI.....	19
5.1 Maoni ya Kamati.....	19
5.2 Ushauri wa Kamati	21
SURA YA SITA	24
6.0 HITIMISHO	24

SURA YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali ya yote kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati ya Kudumu Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama napenda kuchukua nafasi hii kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuendelea kuimarisha hali ya mahusiano ya Kimataifa kwa kutembelea nchi mbalimbali kwa lengo la kukuza uhusiano na Diplomasia ya Uchumi. Halikadhalika, kwa kipindi cha kuanzia mwezi Julai, 2022 hadi sasa ameteua **Mabalozi 11** kwa ajili ya uwakilishi katika Nchi na maeneo mbalimbali. Pia Kamati inampongeza Mhe. Rais kwa kuridhia Tanzania kuwa miongoni mwa nchi zinazogombea nafasi ya Urais wa Bunge la Dunia (*IPU*) na Katibu Mkuu wa Jumuiya ya Madola (*Commonwealth*).

Mheshimiwa Spika, Vile vile Kamati inalipongeza Bunge kwa kutoa wagombea wawili wa nafasi hizi nyeti za Kimataifa ambao ni Mhe. Dkt. Tulia Ackson, (Mb), Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye ni mgombea wa nafasi ya Urais wa Bunge la Dunia (*IPU*) na Mhe. Balozi Liberata Mulamula, Mb, mgombea wa nafasi ya Katibu Mkuu wa Jumuiya ya Madola (*Commonwealth*).

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023; pamoja na Maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na kuliomba Bunge lako Tukufu liipokee

taarifa hii na kuikubali, kisha kuidhinisha Bajeti ya Wizara hiyo kama ilivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 6(3) (c) cha Nyongeza ya Nane, ya Kanuni za Bunge, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki ni miongoni mwa Wizara zinazosimamiwa na Kamati ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama. Aidha, Kifungu cha 7(1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge kimezipa jukumu Kamati za Kisekta ikiwemo Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama, kushughulikia Bajeti za Wizara inazozisimamia.

Mheshimiwa Spika, Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa katika kutekeleza jukumu hilo, Kamati ilikutana na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki tarehe 23 Machi, 2023; kwa ajili ya kupokea Taarifa ya Wizara kuhusu utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 kama inavyoelekeza Kanuni ya 117 (2) ya Kanuni za Bunge; kwa lengo la kulinganisha na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, ili kulisaidia Bunge lako Tukufu kufuatilia ipasavyo utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, pamoja na kuishauri vyema Serikali kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Taarifa ninayoiwasilisha inatoa maelezo kuhusu:-

- i) Utangulizi;
- ii) Matokeo ya ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo;
- iii) Mapitio ya Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023;

- iv) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na matumizi ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024;
- v) Maoni na Ushauri wa Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024; na
- vi) Hitimisho.

Mheshimiwa Spika, lengo la maelezo hayo ni kuliwezesha Bunge kupata taswira ya hali ya utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na kulinganisha na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 ili Bunge liweze kuamua kuhusu Maombi ya Wizara hii.

SURA YA PILI

2.0 MATOKEO YA UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ilitembelea na kukagua mradi mmoja wa Ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu Jijini Arusha. Mradi huu ni moja ya miradi inayotekelezwa na Wizara hii.

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya Taarifa hii inaeleza mambo makuu mawili: -

- a) Muhtasari wa maelezo ya mradi uliotembelewa na kukaguliwa katika Mwaka wa Fedha 2022/2023; na
- b) Uchambuzi wa taarifa ya utekelezaji wa mradi huo.

Mheshimiwa Spika, Lengo la sehemu hii ni kuliwezesha Bunge kufuatilia hali ya utekelezaji na upatikanaji wa Fedha ilizoziidhinisha na kupata mantiki ya uamuzi wake wakati wa kujadili makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara hii.

2.1 Muhtasari wa Maelezo kuhusu Miradi ya Maendeleo iliyokaguliwa;

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 Wizara ina miradi miwili ya maendeleo ambayo ni Ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu na ukarabati wa Ofisi za Ubalozi wa Tanzania Pretoria, Afrika ya Kusini. Hata hivyo, wakati wa ukaguzi Kamati ilifanikiwa kukagua mradi mmoja wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu. Maelezo kuhusu mradi uliokaguliwa ni kama ifuatavyo;

2.1.1 Mradi wa Ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu-Arusha

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu ilitengewa kiasi cha **Shilingi 4,000,000,000.00** kwa ajili ya Ujenzi wa Makao Makuu.

2.2 Matokeo ya Ukaguzi

Mheshimiwa Spika, baada ya muhtasari wa mradi wa maendeleo uliyokaguliwa, sasa naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuhusu matokeo ya uchambuzi wa miradi hiyo kuwa, hadi Mwezi Machi, 2023 wakati Kamati inatembelea Mradi tajwa hapo juu utekelezaji wake ulikuwa bado haujaanza. Kamati ilielezwa kuwa sababu ya kuchelewa kuanza kwa mradi wa Ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu ni kutopokelewa kwa fedha za miradi ya maendeleo kutoka Hazina.

2.3 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023;

Mheshimiwa Spika, kutokana na matokeo ya ziara za ukaguzi wa miradi ya maendeleo, Kamati ina maoni yafuatayo: -

- i) Kutokutolewa kwa fedha za maendeleo imekuwa ni moja ya sababu kubwa ya kuchelewa au kutokutekelezwa kabisa kwa miradi ya maendeleo. Hali hii inaathiri mipango na malengo yaliyowekwa katika mradi husika wakati Bunge linaidhinisha fedha za mradi kwa niaba ya wananchi;

- ii) Tanzania iliingia makubaliano na Umoja wa Afrika mwaka 2007 (*Host Agreement*) ya kuwa mwenyeji wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu. Katika makubaliano hayo Tanzania ilikubali kujenga Makamo Makuu ya Mahakama hiyo.

- iii) Hata hivyo, miaka 16 tangu makubaliano hayo bado Tanzania haijajenga Makao Makuu ya Mahakama hiyo. Aidha, katika mwaka wa fedha 2022/2023 Bunge liliidhinisha kiasi cha **Shilingi 4,000,000,000** ili kuanza ujenzi wa Mahakama hiyo, lakini hadi kufikia Mwezi Machi, 2023 fedha hizo hazikuwa zimepokelewa licha ya Wizara kukamilisha taratibu zote. Hali hiyo ni wazi inaathiri taswira ya Tanzania katika Medani za Diplomasia Kimataifa.

SURA YA TATU

3.0 MAPITIO YA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 ilihusu maeneo Makuu matatu. Maeneo hayo ni:-

- i) Uzingatiaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati;
- ii) Mapitio ya Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge; na
- iii) Utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

Mheshimiwa Spika, Naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa, Kamati ilipitia na kuchambua kwa kina maeneo yote matatu kama ifuatavyo: -

3.1 Uzingatiaji wa Maoni na Ushauri wa Kamati;

Mheshimiwa Spika, wakati wa kuchambua Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, Kamati ilishauri masuala mbalimbali. Naomba kuliarifu Bunge kuwa, taarifa ya mtoa hoja ilionesha kwamba, Serikali imezingatia sehemu ya ushauri kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na. 1** cha Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, Mfano wa ushauri wa Kamati uliozingatiwa ni kuhusu:-

- i) Serikali kuandaa Mpango Mkakati utakaoshirikisha Sekta Binafsi katika uwekezaji kwenye ujenzi na ununuzi majengo ya Balozi zetu nje ya nchi; na
- ii) Kuhusu utekelezaji wa maombi ya Watanzania (Diaspora) ambao wamekuwa wakiomba kutambuliwa;

Mheshimiwa Spika, pamoja na uzingatiaji wa ushauri, upo ushauri ambao utahitaji kufanyiwa kazi zaidi na Serikali. Mathalani, ushauri kuhusu Serikali kwa kushirikiana na mamlaka nyingine kuandaa mkakati unaotekelezeka wa kutoa elimu juu ya Diplomasia ya Uchumi na namna inavyotekelezwa kwa vitendo sambamba na kupeleka Wataalam wa Diplomasia ya uchumi katika sekta muhimu kwa uwekezaji na biashara.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla ushauri wa Kamati unaendelea kufanyiwa kazi na utekelezaji upo katika hatua mbalimbali. Kwa kuzingatia Madaraka ya Bunge yaliyoainishwa katika Ibara ya 63 (2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977, Kamati inaendelea kusesitiza kuwa ushauri ambao haujatekelezwa unapaswa kufanyiwa kazi na kuwa sehemu ya ratiba ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

3.2 Uchambuzi wa Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia Taarifa ya utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara katika Kipindi cha Julai, 2022 hadi Februari, 2023 kwa kuchambua hali ya Ukusanyaji wa Mapato pamoja na upatikanaji wa fedha kutoka Hazina kwa kipindi hicho.

3.2.1 Ukusanyaji wa Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 Wizara hii ilikuwa na lengo la kukusanya Maduhuli ya kiasi cha **Shilingi 1,559,879,000.00**. Kati ya fedha hizo **Shilingi 116,069,000.00** ni makusanyo ya Makao Makuu ya Wizara na **Shilingi**

1,443,810,000.00 ni makusanyo kutoka Balozi za Tanzania Nje ya Nchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa hadi kufikia Mwezi Februari, 2023 Wizara ilikuwa imekusanya kiasi cha **Shilingi 528,570,756.95** sawa na **asilimia 34** ya lengo lililowekwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ulinganisho wa makusanyo ya Wizara kwa kipindi cha kufikia Februari, 2022 ambapo Wizara ilikuwa imekusanya kiasi cha **Shilingi 634,480,703.70** na kubaini kuwa makusanyo ya kipindi hiki yamepungua kwa **Shilingi 105,909,946.75** sawa na **asilimia 16.7**. Katika uchambuzi wake, Kamati ilibaini yafuatayo:-

- i) Katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 Wizara ilipanga kukusanya **Shilingi 1,559,879,000.00** Hata hivyo, hadi kufikia Mwezi Februari, 2023 Wizara ilikuwa imekusanya **Shilingi 528,570,756.95** sawa na **asilimia 34 tu** ya lengo.
- ii) Wizara kukusanya **asilimia 34** ya lengo lililopangwa kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 kumesababishwa na changamoto mbali mbali ikiwemo uchakavu wa majengo katika Balozi zetu na athari za UVIKO 19.

Mheshimiwa Spika, Kamati hairidhishwi na sababu zilizotolewa kuhusu makusanyo kuwa chini ya lengo kwa kuwa sababu zilizoainishwa zilikuwepo hata kipindi ambacho Wizara inaweka makadirio hayo.

Mheshimiwa Spika, kulingana na uchambuzi uliofanyika, Kamati ina maoni kuwa mwenendo wa makusanyo ya Wizara sio wa kuridhisha kwani kwa kipindi kilichobaki kumaliza mwaka wa fedha lengo haliwezi kufikiwa.

3.2.2 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipochambua Taarifa ya upatikanaji wa Fedha kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 ilibaini kuwa hadi kufikia Mwezi Machi, 2023, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi 173,680,792,367.59** sawa na **asilimia 83.4** ya fedha zote zilizoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya Wizara hii.

Mheshimiwa Spika, kiwango cha fedha kilichopokelewa ni ongezeko la **Shilingi 25,555,489,091.16** sawa na asilimia **17.25** ikilinganishwa na **Shilingi 148,125,303,276.43** zilizotolewa hadi kufikia Mwezi Machi, 2022 ambazo zilikuwa ni **asilimia 77** ya bajeti yote iliyoidhinishwa katika Mwaka 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa ongezeko hilo limechangiwa na fedha za matumizi mengineyo zilizotolewa kwa **asilimia 93.6** ya fedha zilizopokelewa. Aidha, katika fedha zilizotolewa hadi kufikia Mwezi Machi, 2023 Wizara ilipokea

Shilingi 923,956,961 kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini pia, kati ya Fedha zilizopokelewa katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, **Shilingi 162,738,869,197.26** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo. Fedha hizo ni sawa na **asilimia 86** ya **Shilingi 188,937,219,000** zilizotengwa kwa ajili ya matumizi mengineyo.

Aidha, **Shilingi 10,017,966,209.33** zilipokelewa kwa ajili ya mishahara ikiwa ni sawa na **asilimia 68** ya **Shilingi 14,729,745,000** zilizotengwa kwa ajili hiyo.

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa kati ya **Shilingi 173,680,792,367.59** zilizopokelewa **Shilingi 923,956,961** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo ambayo ni sawa na **asilimia 0.5** ya fedha zilizopokelewa.

Fedha za miradi ya maendeleo zilipangwa kutekeleza miradi ya ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu na ukarabati wa Ofisi za Ubalozi wa Tanzania Pretoria, Afrika Kusini.

Mheshimiwa Spika, ni maoni ya Kamati kuwa kutokutolewa kwa fedha za maendeleo kwa mtiririko unaozingatia mipango ya Wizara, kunaathiri utekelezaji wa miradi hiyo kwa wakati. Serikali inapopanga mipango yake ni matarajio ya Kamati na wananchi kuwa utekelezaji wake utakwenda kama ilivyokusudiwa ili kuleta tija kwa Taifa.

3.3 Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara

Mheshimiwa Spika, Taarifa iliyotolewa na Wizara ilibainisha kuwa katika kipindi cha Julai, 2022 hadi Machi, 2023, Wizara iliendelea kutekeleza majukumu yake ikiwemo Kuratibu Masuala ya Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa, Kuanzisha na Kusimamia Huduma za Kikonseli, Kusimamia na Kuratibu Masuala ya Itifaki, kubuni na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Nchi ya Mambo ya Nje, Kuratibu na Kusimamia Masuala ya Watanzania waishio ughaibuni, Kuratibu na Kusimamia Miradi ya Maendeleo ya Taasisi zilizo chini ya Wizara, Kusimamia na Kuratibu Masuala ya Mikataba na Makubaliano ya Kimataifa; na kuratibu, kusimamia, kukuza biashara za kimataifa na kusimamia utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia ilichambua Taarifa za Taasisi zilizopo chini ya Wizara hii ikiwa ni pamoja na Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Arusha (AICC) na Chuo cha Diplomasia na Mpango wa Afrika wa Kujitathmini (APRM). Kamati iliridhika na utekelezaji wa majukumu ya Taasisi hizo.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake, Kamati imebaini kuwa kwa kiasi kikubwa Serikali imetekeleza majukumu yake kama ilivyopangwa licha ya kuwepo kwa changamoto mbalimbali. Miongoni mwa changamoto hizo ni upungufu wa watumishi katika Idara na Vitengo ikilinganishwa na mahitaji na majukumu ya Wizara, kushindwa kuendeleza majengo ya balozi na vitega uchumi katika Balozi zetu kutokana na ufinyu wa bajeti, Sheria kutowezesha Sekta binafsi kushiriki kikamilifu katika undelezaji wa majengo ya Balozi nje ya nchi, uelewa hafifu kuhusu Diplomasia ya Uchumi na fursa zitokanazo na mtangamano.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa changamoto zote zilizotolewa taarifa kuwa ziliathiri utekelezaji wa majukumu ya Wizara wa Mwaka 2022/2023, ni zile ambazo Kamati imekuwa ikiishauri Serikali mara kwa mara kuhusu umuhimu wa kuzitatua.

SURA YA NNE

4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO NA BAJETI YA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

4.1 Uchambuzi wa Malengo ya Bajeti

Mheshimiwa Spika, kabla ya kueleza uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Wizara hii, napenda kutoa Taarifa kuwa, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 Wizara imepanga kutekeleza majukumu yake kwa kuzingatia vipaumbele Kumi na Nne (14) tofauti na ilivyokuwa katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 ambapo Wizara ilijiwekea vipaumbele kumi na mbili (12).

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake, kamati imebaini kuwa katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Wizara imeongeza vipaumbele viwili. Kamati inaipongeza Wizara kwa kuongeza vipaumbele hivyo kwa kuwa Wizara hii inahusika na masuala ya Kimataifa; ni imani ya Kamati kwamba imejipanga ipasavyo kutekeleza vipaumbele hivyo kwa ufanisi ili kufikia malengo na tija iliyokusudiwa.

4.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia Makadirio ya ukusanyaji wa Mapato yanayopendekezwa kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Mapitio hayo yalibaini kuwa Wizara imewekewa lengo la kukusanya **Shilingi 1,559,879,000.00**. Kiasi hicho kinachokadiriwa kukusanywa ni sawa na makadirio ya makusanyo yaliyowekwa katika Mwaka wa Fedha 2022/2023.

Mheshimiwa Spika, maelezo yaliyowasilishwa mbele ya Kamati yalibainisha kuwa, **Shilingi 150,000,000.00** sawa

na **asilimia 9.6** ni fedha zinazotarajiwa kukusanywa na Makao Makuu ya Wizara. Aidha kiasi kinachobaki cha Jumla ya **Shilingi 1,409,879,000.00** sawa na **asilimia 90.4** kinatarajiwa kukusanywa kutoka katika Balozi za Tanzania Nje ya nchi.

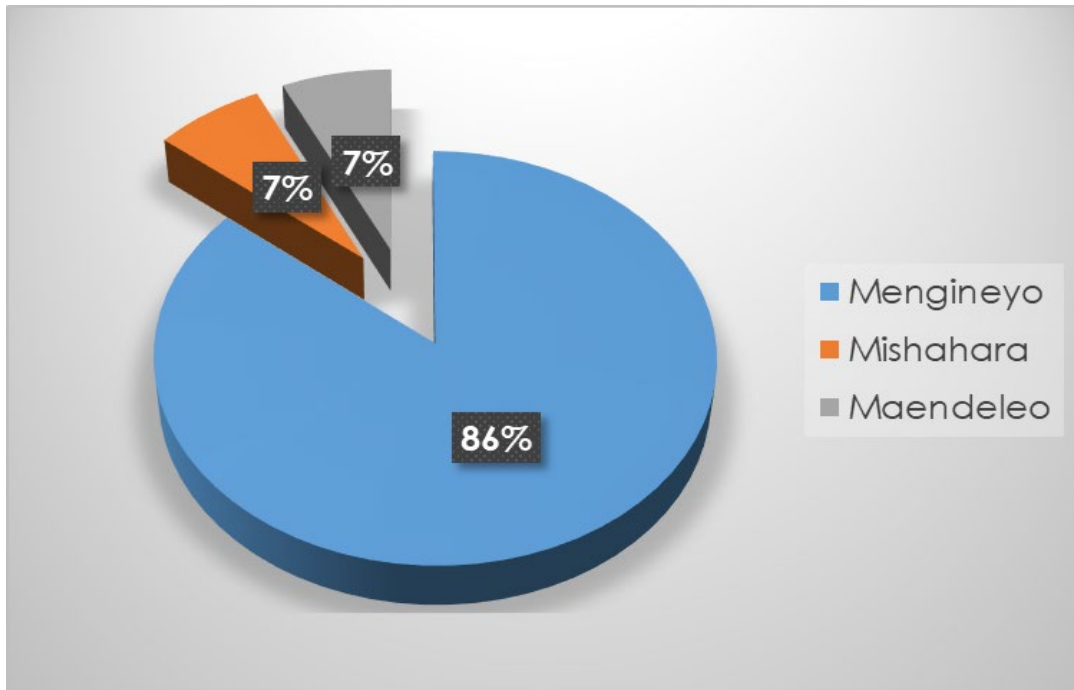
Aidha, katika Uchambuzi wake, Kamati ilibaini kuwa ni Balozi tano (5) tu za Tanzania nje ya Nchi katika Majiji ya Lusaka, Maputo, New York, Paris, na Harare ndizo zinatarajiwa kukusanya mapato ya Serikali kupitia pango la Nyumba za Serikali. Balozi hizo ndizo pia zilitegemewa kukusanya mapato katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 hivyo hakuna Balozi mpya ambazo zinazotarajiwa kuiingizia Serikali mapato kutokana na kodi ya pango.

Mheshimiwa Spika, baada ya kufanya uchambuzi wa kina ni matarajio ya Kamati kuwa lengo hilo limezingatia changamoto mbalimbali ambazo zimechangia kutofikia lengo la makusanyo katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 na hivyo kuweka lengo lenye uhalisia.

4.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara inaomba kuidhinishiwa kiasi cha **Shilingi 247,971,524,000/=**, Kati ya fedha hizo, **Shilingi 213,304,516,000/=** sawa na **asilimia 86** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC), **Shilingi 16,779,400,000/=** sawa na **asilimia 7** ni kwa ajili ya Mishahara na **Shilingi 17,887,608,000/=** sawa na **asilimia 7** ni kwa ajili ya kugharamia Miradi ya Maendeleo kama inavyoonekana katika **Chati Na. 1** ya Taarifa hii.

Chati Na. 1: Uwiano wa Fedha zinazoombwa kwa Matumizi ya Wizara

Chanzo: Randama ya Wizara 2023/2024

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake, Kamati imebaini kuwa, Bajeti inayoombwa kwa ajili ya Mwaka 2023/2024 imeongezeka kwa **asilimia 19** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2022/2023. Ongezeko limechangiwa na kuongezeka kwa Bajeti ya matumizi mengineyo kwa **asilimia 12.8** na Bajeti ya Mishahara kwa **asilimia 13.9** ikilinganishwa na fedha zilizoidhinishwa kwa matumizi hayo katika Mwaka wa Fedha 2022/2023.

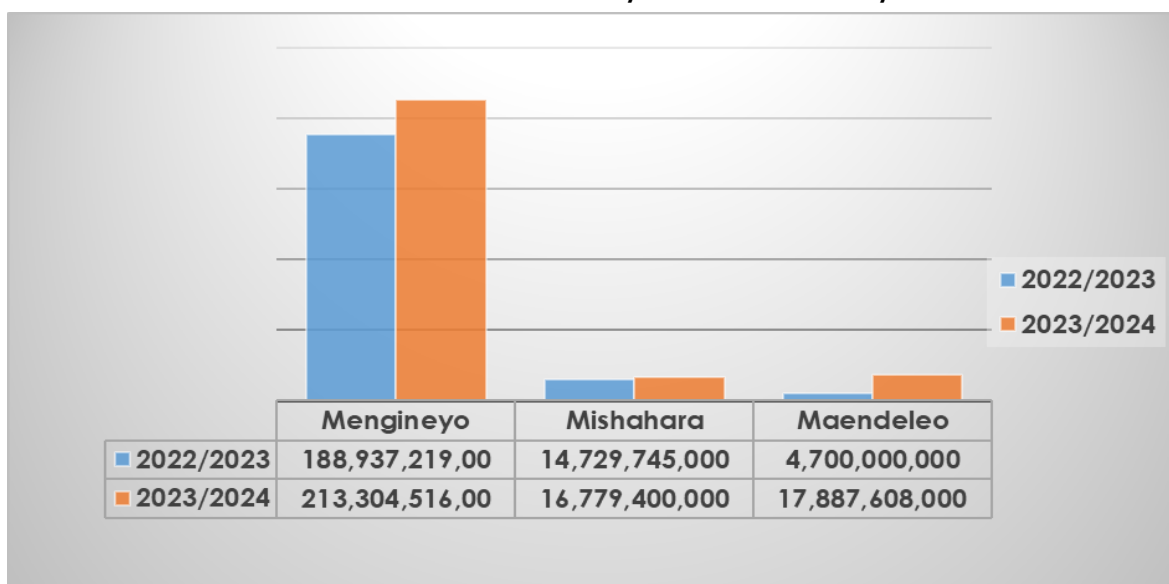
Mheshimiwa Spika, Sura ya uwiano wa Bajeti iliyotengwa kwa ajili ya Matumizi Mengineyo, Mishahara na Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na ulinganisho wake kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 inaonekana katika **Jedwali Na. 1** na **Grafu Na. 1**.

Jedwali Na. 1: Uwiano wa aina za Bajeti ya Matumizi na ulinganisho wake kwa Mwaka 2022/2023 na 2023/2024

MWAKA	2022/2023		2023/2024		% +/-
AINA YA MATUMIZI	KIASI	ASILIMIA	KIASI	ASILIMIA	
MISHAHARA (PE)	14,729,745,000.00	7	16,779,400,000	7	13.9
MENGINEYO (OC)	188,937,219,000.00	90.6	213,304,516,000	86	12.8
MAENDELEO	4,700,000,000.00	2.2	17,887,608,000	7	+280
JUMLA	208,366,964,000.00	100	247,971,524,000	100	

Chanzo: Randama ya Wizara 2022/2023 na 2023/2024

Grafu Na. 1: Ulinganisho wa Uwiano wa Bajeti ya Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na 2023/2024

Chanzo: Randama ya Wizara 2022/2023 na 2023/2024

Mheshimiwa Spika, vilevile katika uchambuzi wake, Kamati ilibaini kuwa fedha iliyotengwa kwa ajili ya Maendeleo imeongezeka kwa kiasi cha **Shilingi 13,187,608,000** sawa na ongezeko la takribani **asilimia 280** ikilinganishwa na **Shilingi 4,700,000,000** iliyoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha

2022/2023. Hata hivyo, pamoja na kuwa mapendekezo ya Bajeti ya maendeleo yameongezeka ikilinganishwa na **Shilingi Bilioni 4.7** zilizoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, uhalisia ni kwamba fedha hizo zimetolewa kwa **asilimia 0.5 tu** ya fedha zote zilizopokelewa na Wizara kufikia mwezi Februari, 2023. Kiasi hicho kilipangwa kutekeleza miradi miwili (2) ambapo katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Bajeti inayoombwa ni kwa ajili ya kutekeleza miradi Nane (8) ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kuongezeka kwa fedha za miradi ya maendeleo kutakuwa na tija tu ikiwa fedha hizo zitapatikana kwa kuzingatia mipango ya utekelezaji wa miradi katika mwaka wa fedha husika. Ni rai ya Kamati kuwa katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Serikali itatoa fedha zitakazoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo kwa ukamilifu na kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, aidha, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kati ya miradi Nane (8) iliyopangwa kutekelezwa katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, miradi miwili ipo katika utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023. Miradi hiyo inayojumuisha Ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu (Arusha), ukarabati wa Ubalozi wa Tanzania Pretoria - Afrika Kusini, ukarabati wa Jengo la zamani la Ubalozi wa Washington DC, ujenzi wa makazi ya Ubalozi na jengo la kitega uchumi Adis Ababa, ujenzi na ukarabati wa majengo ya Ubalozi, Makazi ya Balozi na Majengo ya Vitega Uchumi Balozi, ujenzi wa vyumba vya mihadhara Chuo cha Diplomasia na mradi wa kujenga uwezo Wizarani. Ni rai ya Kamati kuwa Wizara itakamilisha taratibu za awali na kuomba fedha Hazina kwa wakati ili kutekeleza miradi iliyokusudiwa.

SURA YA TANO

5.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

5.1 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi kama nilivyoeleza, Kamati inayo maoni yanayojenga msingi wa ushauri nitakaoutoa. Naomba kubainisha maoni hayo kama ifuatavyo: -

- i) Kwa muda wa miaka mitatu mfululizo Wizara hii imeshindwa kutekeleza miradi ya maendeleo kwa wakati kutokana na kutopokelewa kwa fedha za miradi ya maendeleo. Hali hiyo imeathiri kwa kiasi kikubwa utekelezaji wa miradi iliyopangwa na hivyo kutofikiwa kwa malengo na tija iliyokusudiwa wakati Bunge linaidhinisha Fedha za utekelezaji wa miradi ya maendeleo;
- ii) Kuongezeka kwa fedha za miradi ya maendeleo kutakuwa na tija tu ikiwa Wizara itakamilisha taratibu za awali kwa wakati ili kuweza kuomba fedha Hazina na Serikali kutoa fedha hizo kwa wakati na kwa kuzingatia mipango ya utekelezaji wa miradi;
- iii) Kitendo cha kushindwa kuanza ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu kwa miaka 16 tangu kuingia makubaliano husika na Umoja wa Afrika ni hali ambayo ikiendelea, huenda ikatia doa taswira ya nchi yetu Kidiplomasia hasa katika Umoja wa Afrika na Duniani kujumla;
- iv) Baadhi ya nyumba za makazi ya watumishi katika Balozi mbalimbali zimechakaa na hivyo kuathiri

hadhi ya Nchi, Balozi na watumishi wetu katika nchi walizopo;

- v) Balozi zetu ni moja ya ofisi muhimu katika kuutangaza utalii wa nchi yetu. Hivyo ni muhimu ofisi hizo kuwa na mkakati wa kutangaza utalii wa nchi yetu ikiwa ni sehemu ya kuunga mkono juhudi za Mheshimiwa Rais katika kutangaza utalii na hivyo kuongeza mapato ya nchi. Ni muhimu sana balozi zetu zikawekewa malengo katika kuutangaza utalii;
- vi) Miongoni mwa vipaumbele vya Wizara ni kutekeleza Diplomasia ya Uchumi kwa kuwavutia wawekezaji na wafanyabiashara kutoka nje ya nchi. Diplomasia ya Uchumi bado haijaleweka kwa ufasaha kwa wananchi na hata viongozi ambao wanasimamia Sekta Mtambuka ambazo zinahusika na uzalishaji na usafirishaji wa bidhaa. Hili inasababisha nchi kutonufaika ipasavyo na Diplomasia ya Uchumi.
- vii) Kuna umuhimu wa Serikali kuendelea kupeleka watumishi balozini kulingana na fani maalum zinazohusika na masuala ya uchumi, uwekezaji na utalii. Kufanya hivyo itakuwa ni sehemu ya nchi yetu kunufaika na Diplomasia ya Uchumi;
- viii) Wananchi wana haki ya kunufaika na fursa za kiuchumi na masoko zinazopatikana katika Jumuiya za Kikanda. Tathmini na ufuatiliaji unaonesha kuwa Watanzania hawajanufaika ipasavyo na fursa za kiuchumi na Masoko katika Jumuiya za Kikanda.

- ix) Mpango wa ushirikiano wa sekta za umma na sekta binafsi katika ujenzi wa majengo ya ubalozi na vitega uchumi unakabiliwa na changamoto mbalimbali; zikiwemo za kisheria. Hivyo, ili mpango huo uweze kutekelezeka kuna umuhimu wa kuchukua hatua kumaliza changamoto hizo.

5.2 Ushauri wa Kamati

- i) Ili kuhakikisha kuwa katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 miradi yote ya maendeleo inatekelezwa kwa wakati; Wizara iweke mkakati maalumu wa kuanza maandalizi mapema wa kukamilisha taratibu zote muhimu za awali zinazohitajika ili kuanza utekelezaji wa miradi na kuomba fedha Hazina kwa wakati.
- ii) Ili kupata tija iliyokusudiwa katika miradi ya maendeleo Serikali itoe fedha zilizotengwa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa wakati na kwa kuzingatia mpango wa Wizara wa utekelezaji wa miradi husika.
- iii) Kutokana na umuhimu wa ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu Serikali itoe fedha zote zilizotengwa katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 kwa ajili ya ujenzi wa Mahakama hiyo. Kufanya hivyo kutawezesha kuanza kutekelezwa kwa mradi huo na kuendelea kujenga taswira nzuri ya kidiplomasia iliyonayo nchi yetu katika Umoja wa Afrika na Duniani kwa ujumla.

- iv) Serikali iendelee kutekeleza mkakati maalum wa kukarabati nyumba za watumishi katika Balozi zetu kwa awamu ili nyumba hizo ziendane na hadhi ya Tanzania iliyonayo nje ya nchi.
- v) Kamati inapongeza Serikali kwa utekelezaji wa maombi ya Watanzania (*Diaspora*) ambao wamekuwa wakiomba kutambuliwa na Serikali; mchakato huu unaendelea vizuri ikiwa ni pamoja na kuzinduliwa rasmi kwa Mfumo wa kukusanya na kutunza taarifa za Diaspora Kidigitali (*Diaspora Digital Hub*) uliozinduliwa rasmi na Mhe. Dkt. Stergomena L. Taxi (Mb), Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki mwezi Mei, 2023. Kamati inashauri mchakato huu ukamilishwe mapema iwezekanavyo ili kuleta tija inayokusudiwa.
- vi) Serikali izidisha juhudi katika kuzisimamia Balozi zetu nje ya nchi kutangaza fursa za kitalii na vivutio mbalimbali vilivyopo nchini. Hii iende sambamba na kuhakikisha kunakuwa na mkakati unaotekelezeka utakaodinisha malengo na namna ya kutekeleza malengo hayo katika Sekta ya Utalii kwenye Balozi zetu.
- vii) Katika kuhakikisha kuwa nchi inanufaika ipasavyo na Diplomasia ya Uchumi Wizara ikamilishe Mkakati wa Utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi katika mwaka wa fedha 2023/2024. Kukamilisha mkakati wa utekelezaji wa Diplomasia ya uchumi pamoja na faida nyingine pia utasaidia Diplomasia ya Uchumi kutekelezwa katika ngazi ya Mkoa na Wilaya.

- viii) Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi na Utawala Bora kwa kushirikiana na Wizara ziandae mkakati wa kupeleka watumishi wenye Fani maalum kwa kuzingatia mahitaji; ikiwemo Fani za Uchumi, Uwekezaji, Utalii na Biashara. Kufanya hivyo kutachochea kasi ya kutafuta wawekezaji na watalii katika Balozi zetu.

- ix) Ikiwa ni sehemu ya kutatua changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara, Serikali iongeze kasi katika kukamilisha Sera ya Mambo ya Nje ambayo imekuwa ikishauriwa na Wabunge katika vipindi tofauti.

- x) Serikali iendelee kuhamasisha kimkakati Sekta Binafsi kutumia fursa za biashara na uwekezaji zitokanazo na Mtangamano wa Afrika Mashariki pamoja na Jumuya za Kikanda.

- xi) Wizara iendelee kutekeleza Maoni na Mapendekezo ya Kamati yaliyotolewa katika vipindi mbalimbali ambayo hayajatekelezwa hususan katika Bajeti za miaka mitatu iliyopita ya 2020/2021, 2021/2022 na 2022/2023.

SURA YA SITA

6.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha Taarifa hii. Napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama ambao Maoni, Ushauri na ushirikiano wao umewezesha kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao kama yalivyoorodheshwa yaingie kwenye Taarifa Rasmi za Bunge (*Hansard*): -

1. Mhe. Vita Rashid Kawawa, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Vincent Paul Mbogo, Mb - M/Mwenyekiti
3. Mhe. Abdi Hija Mkasha, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Ali Juma Mohamed, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Bupe Nelson Mwakang'ata, Mb - Mjumbe
6. Mhe. Cosato David Chumi, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Daniel Tlemai Awack, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Dr. Alfred James Kimea, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Edwin Enosy Swalle, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Fakharia Shomar Khamis, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Felister Deogratius Njau, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Grace Victor Tendega, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Jafari Wambura Chege, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Joseph Michael Mkundi, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Maulid Saleh Ali, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Minza Simon Mjika, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Muharami Shabani Mkenge, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Mwinyikondo Rajab Mustafa, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Neema Lugangira, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Nicholas G. Ngassa, Mb - Mjumbe
22. Mhe. Zahor Mohammed Haji, Mb - Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati napenda kutumia fursa hii kumshukuru Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki Mhe. Dkt. Stagomena L. Tax (Mb), Naibu Waziri Mhe. Balozi Mbarouk Mbarouk (Mb), Katibu Mkuu Balozi Samweli Wiliam Shelukindo pamoja na Watendaji wote wa Wizara kwa ushirikiano na mchango wao wakati wa uchambuzi wa Bajeti ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini si kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Nenelewa Mwihambi, ndc kwa kuiwezesha Kamati kuandaa na kukamilisha kazi yake kwa wakati. Aidha, nawashukuru Ndg. Michael Chikokoto, ndc, Kaimu Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge, Ndg. Gerald Magili Mkurugenzi Msaidizi, Makatibu wa Kamati hii Ndugu Omary Magwinza na Bi. Victoria Mizengo wakisaidiwa na Bi. Rehema Kimbe, kwa kuratibu vema shughuli za Kamati na kuhakikisha Taarifa hii inakamilika kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu liipokee Taarifa hii na likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 kama yalivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, naunga mkono Hoja na naomba kuwasilisha.

Vita Rashid Kawawa, Mb

MWENYEKITI

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAMBO
YA NJE, ULINZI NA USALAMA**

30 Mei, 2023

**UTEKELEZAJI WA MAAGIZO NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA
BUNGE YA MAMBO YA NJE, ULINZI NA USALAMA**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama ilijadili Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na kutoa maagizo na ushauri. Ushauri na maagizo hayo yamezingatiwa kama ifuatavyo:-

- a) **Chuo cha Diplomasia kisaidiwe kumaliza changamoto za Kimkatiba zilizopo baina ya Chuo na Mkandarasi ili kiweze kutekeleza miradi iliyopangwa kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022. Aidha, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki ishirikiane na Hazina kuona namna bora ya kupata fedha za ujenzi wa miundombinu ya Chuo hicho**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara ikishirikiana na Chuo cha Diplomasia kwa kuzingatia Sheria ya Ununuzi ya mwaka 2011 na Kanuni zake za Mwaka 2013 ilisitisha mkatiba na Mshauri Elekezi pamoja na Mkandarasi wa awali. Kadhalika, kupitia sheria hiyo na kanuni zake Wizara ilikamilisha michakato ya ununuzi na kukiteua **Chuo Kikuu cha Ardhi** kama Mshauri Elekezi kwa gharama ya shilingi **190,000,000.00**, na kampuni ya **Corporation Sole Works Superintendent** kutekeleza ujenzi wa mradi wa vyumba vya mihadhara kwa gharama ya shilingi **4,450,359,568.80**. Hata hivyo kazi hii haijaanza, na majadiliano yanaendelea kati ya Wizara na Wizara ya Fedha na Mipango ili kutengewa kiasi hicho cha fedha.

- b) **Ili kufanikisha utekelezaji wa Ilani ya CCM inayoelekeza uwekezaji katika ujenzi na ununuzi wa majengo nje ya nchi kwa ajili ya balozi zetu, uandaliwe Mpango mkakati wa**

kufanikisha jambo hilo. Mpango huo, uoneshe namna ya kuishirikisha sekta binafsi katika uwekezaji kwenye ujenzi na ununuzi wa majengo hayo. Aidha, katika ujenzi na ukarabati wa majengo kwenye balozi zetu mbalimbali Serikali ihakikishe kuwa:-

- i) Balozi zetu zinapata Hati ya kiwanja kinachohusika kabla ya kuendelea na upangaji na utekelezaji wa mradi;
- ii) Ubalozi unapata ufafanuzi kuhusu mpango wa matumizi ya viwanja katika maeneo yanayohusika kabla ya kuamua kuwekeza katika kiwanja hicho; na
- iii) Ubalozi unaandaa mkakati wa kimasoko kwa ajili ya kulitangaza jengo linalohusika ili mradi utakapokamilika uweze kuwa na tija;

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara inao Mpango Mkakati wa Kujenga, Kununua na Kukarabati Majengo Balozini wa Miaka 15 (2017/2018 – 2031/2032) ambao unatumika kama mwongozo wa kuendeleza viwanja kwa kujenga majengo ya ofisi, vitega uchumi, makazi ya watumishi pamoja na kukarabati majengo yaliyopo. Mpango huo umedainisha yapo majengo 47 yanayohitaji ukaratabati mkubwa, majengo 9 yanayohitaji kuvunjwa na kujengwa upya na viwanja 11 kujengwa. Kati yake 4 ni ajili ya Balozi na Makazi na 7 ni kwa ajili ya vitega uchumi. **Kiambatisho Na. 1.** Katika kutekeleza Mpango Mkakati huo, Serikali hutenga fedha kila mwaka katika bajeti ya maendeleo ya Wizara kwa ajili ya kutekeleza Mpango huu kulingana na uhalisia wa bajeti. Kulingana na mpango huu, ujenzi na ukarabati unaendelea katika Balozi zifuatazo: Washington (Jengo la Zamani la Ofisi za Ubalozi); Stockholm (Makazi ya Balozi na Makazi ya Mkuu wa Utawala); na Brussels (Makazi ya Balozi na Ofisi za Ubalozi). Aidha, ukarabati umepangwa kuanza katika Balozi za Khartoum

(Makazi ya Balozi na Ofisi za Ubalози); na Pretoria (Ukarabati wa majengo manne ya Ubalози).

Mheshimiwa Mwenyekiti, Aidha, Wizara imefanya mazungumzo na Taasisi za fedha kama vile Benki ya CRDB na NMB pamoja na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii na Taasisi za umma kama vile NSSF, PSSSF, WCF, WHI, na NHC ili kuingia ubia wa kutekeleza miradi ya ukarabati na ujenzi wa majengo ya Serikali Balozini, Katika mazungumzo hayo, Taasisi zimeonesha nia ya kuingia ubia na Wizara kutekeleza miradi ya ujenzi na ukarabati katika Balozi za Nairobi – Kenya (NSSF); Kinshasa – Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (NSSF na CRDB); Muscat – Oman (NHC na NMB); Addis Ababa – Ethiopia (NHC na NMB); Kampala – Uganda (WHI, PSSSF na WCF); Bujumbura – Burundi (CRDB); Abuja – Nigeria (NHC na NMB); London – Uingereza (CRDB, WCF, WHI na NHC); New York – Marekani (CRDB); na Geneva – Uswisi (NMB). Pamoja na nia iliyoonyeshwa, utekelezaji haujaanza kutokana na changamoto kadhaa zilizobainika ikiwa ni pamoja na, kubadilisha matumizi ya maeneo kutoka shughuli za kibalozi kwenda kwenye shughuli za kibiashara huhitaji ridhaa ya nchi mwenyeji. Katika kutekeleza hitaji hili katika Mwaka wa Fedha 2022/23, Wizara imeweza kupata ridhaa ya mamlaka ya Serikali ya Zambia jijini Lusaka ya kubadili matumizi ya viwanja nane (8) vya Ubalози kwa ajili ya kutekeleza miradi kumi (10) ya Kimkakati ya ujenzi wa majengo ya makazi na ofisi kwa ajili ya matumizi ya kibiashara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kukabiliana na changamoto hizo, Wizara iliunda Kamati ya Wataalmu iliyojumuisha Sekta ya Umma (Wizara na Wizara ya Fedha na Mipango), na sekta Binafsi (CRDB, NMB, NSSF, PSSSF, Ardhi) ili kuchambua na kutoa mapendekezo. Kamati hiyo imetoa mapendekezo yafuatayo, ambayo yanafanyiwa kazi:

- i) Wizara iunde kampuni itakayosimamia uendelezaji wa milki zake na usimamizi wa vitega uchumi vya Serikali nje ya nchi. Kampuni hiyo iundwe ifikapo mwezi Julai 2023 ili iweze kusimamia na kuendeleza miradi iliyopangwa kutekelezwa. Pamoja na mambo mengine, kampuni hiyo itakuwa na majukumu yafuatayo:-
- (a) Kusimamia na kuendesha miradi ya vitega uchumi iliyopendekezwa;
 - (b) Kutafuta vyanzo mbadala vya fedha kwa ajili ya kugharamia miradi balozini; na
 - (c) Kutenga fedha kila mwaka kwa ajili ya kuchangia katika bajeti ya Wizara ya ukarabati wa majengo ya ofisi na makazi ya watumishi balozini ambayo uendeshaji wake siyo wa kibiashara.
- ii) Wizara ihuishe muundo wake ili Sehemu ya Uratibu na Usimamizi wa Milki iwe kitengo kinachojitegemea kitakachokuwa na wataalam wenye sifa na ujuzi wa kusimamia uendelezaji wa milki za Wizara. Wataalamu waliopo waendeleo kujengewa uwezo kwenye maeneo yao ya uweledi kupitia mafunzo stahiki. Aidha, kitengo hiki kitakuwa na jukumu la kuisimamia (oversight) kampuni itakayoanzishwa kwa kuwa vitega uchumi na milki nyinginezo zitabaki kuwa chini ya usimamizi wa Wizara. Vile vile kitengo hicho kitakuwa na jukumu la kuandaa sera na miongozo mbalimbali kuhusu uendelezaji, usimamizi na utunzaji wa milki za Wizara. Mapendekezo ya Kamati ni Muundo wa Wizara uhuishwe ifikapo Julai 2023;
- iii) Kwa kuwa Wizara haina fedha za kuandaa maandiko yanayotakiwa, maombi maalum ya fedha kiasi cha shilingi 2,000,000,000 yawasilishwe Serikalini kugharamia maandalizi ya maandiko ya miradi ya kipaumbele;

- iv) Wizara iombe kibali maalum cha kulegezwa (waiver) kwa maeneo saba (7) ya sheria, kanuni na taratibu za ndani zinapunguza ufanisi katika utekelezaji na ugharamiaji wa miradi ya uendelezaji wa viwanja na ukarabati wa majengo ya serikali nje ya nchi;
- v) Wizara itumie vyanzo mbadala vya kugharamia utekelezaji wa miradi ya ujenzi na ukarabati wa majengo Balozini kwa kutafuta wabia/wafadhili mbalimbali kutoka sekta ya umma na Sekta Binafsi. Katika kufanikisha pendekezo hili, kamati imeweza kupendekeza jumla ya miradi kumi (10) ya kipaumbele ya ujenzi na ukarabati majengo balozini itakayotekelezwa kwa njia ya ubia na kwa njia mikopo ya masharti nafuu isiyokuza deni kuu la serikali. Miradi hiyo na wabia walioonesha nia ya kugharamia ni katika Balozizi za Nairobi – Kenya (NSSF); Kinshasa – Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (NSSF na CRDB); Muscat – Oman (NHC na NMB); Addis Ababa – Ethiopia (NHC na NMB); Kampala – Uganda (WHI, PSSSF na WCF); Bujumbura – Burundi (CRDB); Abuja – Nigeria (NHC na NMB); London – Uingereza (CRDB, WCF, WHI na NHC); New York – Marekani (CRDB); na Geneva – Uswisi (NMB). Mpango kazi ulioandaliwa umelenga utekelezaji wa miradi hiyo uanze Mwezi Julai 2023.
- vi) Kwa mujibu wa sheria, kanuni na taratibu zinazosimamia masuala ya bajeti na matumizi ya fedha za umma, mipango na bajeti ya Serikali inayoidhinishwa na Bunge hujumuisha makadirio ya makusanyo ya fedha kutoka vyanzo vyote ikiwemo vyanzo vitokanavyo na mikopo, ubia na/au misaada mbalimbali. Hivyo, Kamati imependekeza fedha zitakazotokana na vyanzo mbadala kutekeleza miradi iliyoainishwa, ijumuishwe katika Bajeti ya Maendeleo ya Wizara ili kukidhi matakwa ya kisheria na

vii) Wizara iruhusiwe kubakisha sehemu ya sehemu ya maduhuli (Retention) yanayokusanywa kutoka kwenye majengo ya vitega uchumi Balozini kugharamia ukarabati na matengenezo ya majengo hayo. Hatua hiyo itasaidia kulinda hadhi ya majengo hayo na hivyo kuhifandhi wateja waliopo na kuendelea kuvutia wapya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile kutokana mazungumzo kati ya Serikali yetu na Serikali ya Ethiopia, Tanzania imerejeshewa viwanja viwili vilivyochukuliwa na Serikali hiyo vyenye Hati Na. 04/007/22827 cha ukubwa wa mita za mraba 2000 na Hati Na. 04/006/19855 cha ukubwa wa mita za mraba 1,414 jijini Addis Ababa kwa masharti ya kuanza ujenzi ndani ya miezi tisa tangu Mwezi Februari 2023. Wizara inaendelea na mipango ya kuendeleza viwanja hivyo kwa ubia na NHC wakishirikiana na Benki ya NMB ndani ya muda uliotolewa.

c) Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Fedha na Mipango iandae Mkakati Maalum wa kukarabati majengo ya Balozizi kwa awamu ili yaendane na hadhi ya Tanzania iliyonayo nje ya nchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, maelezo kuhusu agizo hili ni kama ilivyoielezwa katika aya ya 9 hapo juu ambapo Wizara iliunda Kamati ya Wataalmu iliyojumuishia Sekta ya Umma (Wizara na Wizara ya Fedha na Mipango), na sekta Binafsi (CRDB, NMB, NSSF, PSSF, Ardhi) ili kuchambua na kutoa mapendekezo. Kamati hiyo imetoa mapendekezo ambayo yanafanyiwa kazi.

d) Wizara kwa kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali ziandae utaratibu maalum wa kuwa na Database ya wanafunzi wa Kitanzania wanaokwenda kusoma nje ya nchi, pamoja na Watanzania wanaoishi nje ya nchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara kupitia Balozi zake nje inaendelea kuhamasisha wanafunzi wote wa Kitanzania waliopo nje ya nchi kuhakikisha wanajiandikisha katika Ofisi za Balozi zetu. Kwa sasa Wizara imeendelea kutengeneza Mfumo wa Kukusanya na Kutunza Taarifa za Diaspora Kidigitali (*Diaspora Digital Hub*) pamoja na wanafunzi wa Kitanzania wanaokwenda kusoma nje ya nchi. Hadi kufikia Mwezi Juni 2023, Wizara itakuwa imekamilisha kutengeneza Mfumo huo ambao utaiwezesha Serikali kupata takwimu sahihi za idadi ya Diaspora, mahali walipo, ujuzi na uzoefu walionao. Mfumo huo utaiwezesha Serikali kupata takwimu sahihi za mchango wa Diaspora na kuwawezesha Diaspora kupata taarifa na huduma mbalimbali nchini.

- e) **Serikali izidishe juhudi katika kuzisimamia Balozi zetu nje ya nchi kutangaza fursa za kitalii na vivutio mbalimbali zilizopo nchini kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii.**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara kupitia Balozi zetu nje ya nchi imeendelea kutangaza fursa zetu ikiwemo vivutio vya utalii, biashara na uwekezaji. Vilevile, katika kuunga mkono jitihada zinazofanywa na Mheshimiwa Rais, Wizara imechukua jitihada za kutafsiri Filamu Maalum ya **Tanzania the Royal Tour** katika lugha mbalimbali na kuiweka kwenye tovuti za Balozi za Tanzania. Jitihada hizi zimewezesha kuongeza biashara na kuvutia uwekezaji katika sekta mbalimbali na pia kuvutia watalii.

- f) **Wizara ianze mapema michakato ya kukamilisha taratibu zote muhimu ili kuhakikisha miradi ya maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 inatekelezeka kwa ukamilifu.**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Katika bajeti ya Mwaka wa Fedha 2022/23 Wizara ilitengewa kiasi cha shilingi 4,700,000,000 kwenye Fungu la Maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi

700,000,000 ni kwa ajili ya Ukarabati wa majengo manne (4) katika Ubalizi wa Tanzania Pretoria na shilingi 4,000,000,000 zimetengwa kwa ajili ya Ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu eneo la Lakilaki jijini Arusha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Majengo yanayokusudiwa kukarabatiwa katika ubalizi wa Tanzania Jijini, Pretoria ni yafuatayo:-

- i) Jengo la Ofisi za Ubalizi, 822 George Avenue- Acardia – Pretoria;
- ii) Jengo la Makazi ya Balizi, 318 Aries Street Waterkloof- Pretoria;
- iii) Jengo la Makazi ya Mkuu wa Utawala (HOC), 818 Jacques Street – Molerata Park, Pretoria; na
- iv) Jengo la Makazi ya Mwambata Utawala (AA), 845 Government Avenue- Acardia Pretoria.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kufuatia zabuni iliyotangazwa kumpata Mkandarasi Kampuni ya TS Solutions SA Pty ya Afrika Kusini ilishinda kwa gharama ya Dola za Marekani 523,561.43 sawa na takriban shilingi 1,293,950.000.00 (pamoja na kodi). Mkataba wa Ukarabati kati ya Wizara na Mkandarasi utasainiwa tarehe 29 Machi 2023 na Kazi ya ukarabati kuanza rasmi tarehe 15 Aprili 2023.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mradi wa ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya haki za Binadamu na Watu eneo la Lakilaki Jijini Arusha utahusisha ujenzi wa majengo yafuatayo:

- i) Jengo Kuu;
- ii) Mgahawa na Eneo la Mazoezi;
- iii) Ukumbi wa Mikutano na Vyumba vya Mihadhara;
- iv) Zahanati na Duka la Dawa;
- v) Kituo cha Kulelea Watoto; na
- vi) Karakana na Kituo cha Mafuta.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara imekamilisha kazi ya usanifu wa majengo yanayokusudiwa kujengwa kwa ajili ya mradi wa ujenzi wa Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu katika eneo la Lakilaki jijini Arusha. Kufuatia kukamilika kwa usanifu, tarehe 6 Machi 2023, Wizara ilitangaza zabuni ya kumpata Mkandarasi wa ujenzi ambapo zabuni inatarajiwa kufunguliwa tarehe 28 Machi 2023. Mkandarasi wa kutekeleza ujenzi huo anatarajiwa kupatikana mwezi Aprili 2023.

- g) Wizara kwa kushirikiana na mamlaka nyingine iandae Mkakati unaotekelezeka wa kutoa elimu juu ya Diplomasia ya Uchumi na namna inavyotekelezwa kwa vitendo. Mkakati huu uende sambamba na kupeleka Wataalamu wa Diplomasia ya Uchumi katika sekta muhimu kwa uwekezaji na biashara.**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara inaendelea na maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi. Zoezi hili limeanza kwa kufanya tathmini ya utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi. Mkakati huo utajumuisha Sekta mbalimbali kwa kuainisha maeneo muhimu ya kissekta katika utekelezaji wa Diplomasia ya Uchumi, wadau husika (Sekta ya Umma na Sekta Binafsi) na nyanja ya elimu kwa umma. Mkakati huu unatarajiwa kukamilika kufikia mwezi Desemba, 2023.

- h) Ofisi ya Rais Manajimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora kwa kushirikiana na Wizara ziandae Mkakati wa kupeleka watumishi wenye fani husika katika Balozi.**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara mwaka 2020 ilifanya tathmini ya mahitaji ya watumishi balozi na Kuanza mahitaji wa watumishi 116 na watumishi 33 walirejea nyumbani na hivyo kuwa na mahitaji ya jumla ya watumishi 149. Katika Mwaka wa Fedha 2021/22 jumla ya Watumishi 138 wa kada mbalimbali

wamepelekwa Balozini kulingana na mahitaji ili kuimarisha utendaji kazi na kuongeza ufanisi katika Balozizi zetu. Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais Manajimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora itaendelea kuhakikisha kuwa watumishi zaidi wanapelekwa Ubalozini kwa kuzingatia weledi na mahitaji.

i) Ili kutatua baadhi ya changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji, Serikali ikamilishe Mchakato wa kuandaa Sera ya Mambo ya Nje katika Mwaka wa fedha 2022/2023

Mheshimiwa Mwenyekiti, Marejeo ya Sera ya Mambo ya Nje yanaendelea. Kufuatia maoni ya Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri, kuwa hakuna haja ya kutunga Sera Mpya kwani misingi ya Sera bado ni ile ile. Wizara imeendelea kurejea Sera iliyopo ili misingi hii iendane kwa matakwa ya sasa. Uchambuzi umekamilika, Rasimu inatarajiwa kuwasilishwa kwenye Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri hapo tarehe 15 Aprili 2023 ili ianze kujadiliwa.

j) Serikali iendeele kuhamasisha sekta binafsi kutumia fursa za biashara na uwekezaji zitokanazo na Mtangamano wa Afrika Mashariki pamoja na Jumuiya za Kikanda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali kupitia Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara, imeendelea kuelimisha Watanzania kuhusu fursa mbalimbali zitokanazo na Mtangamano wa Kikanda. Jitihada hizi zimewezesha watanzania wengi zaidi kuzifahamu fursa za biashara na uwekezaji zilizopo katika Jumuiya za Kikanda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama nilivyoieleza katika utangulizi, majukumu ya Wizara ni kuratibu ushirikiano wa Kikanda, hivyo utekelezaji unahusisha Wizara na Taasisi mbalimbali kuhusiana na utumiaji wa fursa za kibiashara na uwekezaji. Ni matumaini

ya Wizara kuwa Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biasharaa itaweza kutoa takwimu kadri itakavyohitajika.

- k) Wizara iendelee kutekeleza maoni na mapendekezo ya Kamati yaliyotolewa katika vipindi mbalimbali ambayo hayajatekelezwa.**

Mheshimiwa Mwenyekiti, Ninaomba nikuhakikishie kwamba Wizara itaendelea kutekeleza maoni na mapendekezo ya Kamati yanayotolewa katika vipindi mbalimbali. Aidha, ninapenda kuipongeza na kuishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama (NUU) kwa kuendelea kuishauri Wizara katika kuboresha na kuimarisha utendaji kazi.